

*Strategii și practici eficiente pentru
dezvoltarea limbajului la copiii cu
tulburări din spectrul autist (TSA)*

Prof.logoped: Ciocan Voichița

CUPRINS

1. Introducere
2. Particularități ale limbajului la copiii cu tulburări din spectrul autist (TSA)
3. Program logopedic pentru dezvoltarea limbajului receptiv și expresiv
4. Tipuri de activități pentru dezvoltarea limbajului
5. Exerciții pentru diminuarea ecolaliei imediate
6. Exemple de activități și materiale utilizate (imagini din cadrul activității)
7. Concluzii
8. Bibliografie

1. Introducere

- Limbajul este un instrument esențial al comunicării și integrării sociale, având un rol important în dezvoltarea copilului. La copiii cu tulburări din spectrul autist (TSA), acesta este frecvent afectat, manifestându-se prin întârzieri sau particularități în comunicare.
- TSA se caracterizează prin dificultăți de interacțiune socială, comunicare și comportamente repetitive, care influențează dezvoltarea limbajului receptiv și expresiv. În acest context, intervenția logopedică timpurie și individualizată este esențială pentru stimularea abilităților de comunicare.
- Lucrarea își propune prezentarea particularităților limbajului la copiii cu TSA, precum și a unui program logopedic, a unor activități și exerciții practice pentru dezvoltarea limbajului și diminuarea ecolaliei imediate.

2. Particularități ale limbajului la copiii cu tulburări din spectrul autist (TSA)

- Copiii cu tulburări din spectrul autist (TSA) prezintă un profil de dezvoltare a limbajului variabil, caracterizat prin întârzieri sau absența limbajului verbal, dificultăți de înțelegere și utilizare a limbajului, precum și particularități în comunicarea socială.
- În ceea ce privește **limbajul receptiv**, acești copii pot avea dificultăți în înțelegerea mesajelor verbale, mai ales atunci când acestea sunt complexe, abstracte sau implică sensuri figurate. De asemenea, pot întâmpina probleme în urmărirea instrucțiunilor și în interpretarea contextului comunicativ.
- La nivelul **limbajului expresiv**, se observă frecvent întârzierea apariției vorbirii sau utilizarea limitată a cuvintelor și propozițiilor. Limbajul poate fi stereotip, repetitiv sau lipsit de funcționalitate comunicativă. Un fenomen des întâlnit este **ecolalia** (repetarea imediată sau întârziată a cuvintelor sau expresiilor auzite), care poate avea rol de auto-stimulare sau de încercare de comunicare.

- Copiii cu TSA pot prezenta dificultăți și în utilizarea **pragmatică a limbajului**, respectiv în inițierea și menținerea unei conversații, respectarea regulilor de dialog, adaptarea limbajului la interlocutor și context. Contactul vizual redus, lipsa gesturilor de acompaniere și dificultățile în exprimarea emoțiilor contribuie la afectarea comunicării eficiente. De asemenea, se pot observa particularități în **prozodie** (ritm, intonație, volum), limbajul putând suna monoton, rigid sau neobișnuit.
- În concluzie, limbajul copiilor cu TSA nu este afectat doar din punct de vedere structural, ci mai ales funcțional, fiind necesare intervenții logopedice adaptate nevoilor individuale ale fiecărui copil.

3. Program logopedic pentru stimularea și dezvoltarea limbajului receptiv și expresiv

Beneficiar: C. S elevă cu Tulburare de Spectru Autist, clasa a II-a B, Șc. Gimnazială S. Bărnăuțiu,

Durata: un an școlar (septembrie–iunie) (2025-2026)

Frecvența intervenției: 1 oră/săptămână, 40–50 minute

Colaboratori: învățător, familie, consilier școlar

Tipul intervenției: intervenție logopedică individualizată, completată de activități de generalizare a achizițiilor în mediul școlar.

Descrierea cazului:

Eleva este diagnosticată cu Tulburare de Spectru Autist, prezentând particularități de dezvoltare în sfera comunicării și a limbajului, manifestate prin dificultăți de receptare și exprimare verbală, precum și prezența ecolaliei. În prezent, eleva este înscrisă în clasa a II-a B și este integrată în învățământul de masă încă din clasa pregătitoare, beneficiind de adaptări educaționale și sprijin specializat.

Activitatea școlară se desfășoară în programul de dimineață, eleva fiind asistată de profesor de sprijin, în vederea facilitării participării la activitățile instructiv-educative, a dezvoltării competențelor de comunicare și a integrării sociale și școlare.

Din punct de vedere al comunicării, eleva utilizează limbaj verbal funcțional în contexte familiare, însă manifestă dificultăți în inițierea și menținerea conversației, formularea spontană a

răspunsurilor și înțelegerea mesajelor complexe. Ecolalia este prezentă atât sub formă imediată, cât și întârziată, fiind utilizată frecvent ca modalitate de autoreglare și procesare a limbajului. Comunicarea este susținută eficient prin suport vizual, modelaj verbal, structurarea clară a sarcinilor și utilizarea strategiilor alternative și augmentative de comunicare.

Eleva răspunde favorabil la activități structurate, repetitive și predictibile, manifestând interes crescut pentru activitățile interactive și suporturile vizuale. În cadrul activităților școlare, are nevoie de ghidaj verbal, timp suplimentar pentru procesarea informației și încurajare constantă pentru exprimarea verbală spontană și participarea activă la sarcini.

Programul logopedic urmărește dezvoltarea limbajului receptiv și expresiv, reducerea manifestărilor ecolalice prin transformarea acestora în comunicare funcțională, îmbunătățirea abilităților de comunicare socială și creșterea gradului de autonomie și participare școlară.

➤ **Evaluarea inițială:**

S-a realizat în primele 2–3 săptămâni și a urmărit:

- nivelul limbajului receptiv:
 - înțelegerea comenzilor simple și complexe;
 - identificarea obiectelor/acțiunilor;
 - înțelegerea întrebărilor;
 - vocabular receptiv;
 - comprehensiunea textului scurt.
- nivelul limbajului expresiv:
 - pronunție;
 - vocabular activ;
 - formularea propozițiilor;
 - exprimarea nevoilor și emoțiilor;
 - povestirea.
- comunicarea pragmatică:
 - contact vizual;
 - inițierea conversației;
 - respectarea rândului;
 - menținerea subiectului.
- atenție și comportament:
 - menținerea în sarcină;
 - toleranța la schimbare;
 - motivația.

➤ **Scopul programului logopedic**

Dezvoltarea și optimizarea abilităților de comunicare receptivă și expresivă ale elevei cu Tulburare de Spectru Autist, în vederea creșterii funcționalității limbajului, reducerii manifestărilor ecolalice și facilitării integrării eficiente în activitatea școlară și socială.

➤ **Obiectiv general**

Dezvoltarea limbajului receptiv, expresiv și pragmatic prin intervenție logopedică individualizată, utilizarea strategiilor alternative și augmentative de comunicare și stimularea comunicării funcționale în contexte școlare și sociale variate.

➤ **Obiective specifice**

A. Dezvoltarea limbajului receptiv

- dezvoltarea capacității de înțelegere a mesajelor verbale;
- executarea corectă a comenzilor simple și complexe;
- dezvoltarea vocabularului receptiv;
- îmbunătățirea comprehensiunii întrebărilor și a mesajelor orale;
- dezvoltarea capacității de identificare și discriminare a imaginilor, acțiunilor și noțiunilor.

B. Dezvoltarea limbajului expresiv

- dezvoltarea vocabularului activ;
- stimularea formulării propozițiilor simple și dezvoltate;
- dezvoltarea exprimării spontane a nevoilor și preferințelor;
- îmbunătățirea exprimării orale în contexte funcționale;
- dezvoltarea capacității de descriere și povestire.

C. Reducerea manifestărilor ecolalice

- diminuarea repetării automate a mesajelor verbale;
- transformarea ecolaliei în răspunsuri funcționale și adecvate contextului;
- dezvoltarea răspunsurilor spontane la întrebări;
- stimularea flexibilității verbale și a inițiativei comunicative.

Structura programului pe module

Modulul I – Evaluare inițială și adaptare terapeutică

Perioada: Septembrie

Obiective:

- realizarea evaluării inițiale a limbajului receptiv și expresiv;
- identificarea nivelului comunicării funcționale;
- observarea manifestărilor ecolalice;
- stabilirea relației terapeutice;
- adaptarea la rutina logopedică.

Domenii urmărite:

- vocabular receptiv și expresiv;
- comprehensiune verbală;
- pronunție;
- structură propozițională;
- comunicare socială;
- atenție și comportament comunicativ.

Activități:

- conversație dirijată;
- jocuri de cunoaștere;
- probe logopedice;
- exerciții de identificare și denumire;
- observarea comportamentului verbal.

Rezultate așteptate:

- acomodarea cu mediul terapeutic;
- stabilirea nivelului de dezvoltare a limbajului;
- elaborarea obiectivelor individualizate.

Modulul II – Dezvoltarea limbajului receptiv și a comunicării funcționale

Perioada: Octombrie – Decembrie

Obiective:

- dezvoltarea înțelegerii mesajului verbal;
- executarea comenzilor simple și complexe;
- dezvoltarea vocabularului receptiv;
- stimularea comunicării funcționale;
- reducerea răspunsurilor ecolalice automate.

Activități:

- exerciții „Arată-mi...”;
- jocuri de asociere imagine–cuvânt;
- executarea comenzilor;
- activități PECS;
- exerciții întrebare–răspuns;
- utilizarea suportului vizual;
- jocuri senzoriale și interactive.

Strategii:

- modelaj verbal;
- întărire pozitivă;
- rutină și predictibilitate;
- suport vizual permanent.

Rezultate așteptate:

- înțelegerea mai bună a cerințelor;
- creșterea răspunsurilor funcționale;
- utilizarea comunicării pentru exprimarea nevoilor.

Modulul III – Dezvoltarea limbajului expresiv și diminuarea ecolaliei

Perioada: Ianuarie – Martie

Obiective:

- dezvoltarea vocabularului activ;
- formularea propozițiilor simple și dezvoltate;
- stimularea verbalizării spontane;
- transformarea ecolaliei în comunicare funcțională;
- dezvoltarea exprimării emoțiilor și preferințelor.

Activități:

- completare de propoziții;
- descriere de imagini;
- jocuri de rol;
- exerciții „Întrebare–răspuns”;
- activități pentru exprimarea emoțiilor;
- povești sociale;
- exerciții de extindere verbală.

Aplicații digitale utilizate:

- Wordwall

Rezultate așteptate:

- utilizarea propozițiilor funcționale;
- reducerea repetărilor automate;
- creșterea inițiativei comunicative.

Modulul IV – Dezvoltarea comunicării sociale și generalizarea achizițiilor

Perioada: Aprilie – Mai

Obiective:

- dezvoltarea comunicării sociale;
- inițierea și menținerea dialogului;
- utilizarea limbajului în contexte școlare;
- generalizarea achizițiilor în activitățile cotidiene;
- creșterea autonomiei comunicaționale.

Activități:

- conversații ghidate;
- jocuri de rol sociale;
- activități de cooperare;
- scenarii sociale;
- povestire după imagini;
- exprimarea opiniilor și emoțiilor;
- activități PECS în contexte reale.

Contexte de aplicare și consolidare a achizițiilor:

- clasă;
- cabinet logopedic;
- activități de grup;
- relaționarea cu colegii.

Rezultate așteptate:

- participare mai activă la conversații;
- utilizarea spontană a limbajului;
- îmbunătățirea interacțiunilor sociale.

Modulul V – Evaluare finală și monitorizarea progresului**Perioada: Iunie****Obiective:**

- evaluarea progresului realizat;
- compararea rezultatelor cu evaluarea inițială;
- identificarea achizițiilor și a dificultăților persistente;
- formularea recomandărilor pentru continuarea intervenției.

Domenii evaluate:

- limbaj receptiv;
- limbaj expresiv;

- comunicare funcțională;
- ecolalie;
- comunicare socială;
- autonomie verbală.

Activități:

- probe logopedice finale;
- observație sistematică;
- conversație și povestire;
- exerciții funcționale de comunicare;
- completarea fișelor de progres.

Rezultate așteptate:

- evidențierea progresului terapeutic;
- formularea concluziilor și recomandărilor;
- stabilirea direcțiilor de intervenție viitoare.

➤ **Metode și mijloace utilizate pe parcursul programului**

- terapie logopedică individualizată;
- suport vizual și PECS;
- modelaj verbal;
- conversație dirijată;
- joc didactic;
- exerciții interactive;
- aplicații digitale educaționale;
- întărire pozitivă;
- povești sociale;
- activități de comunicare funcțională.

➤ **Colaborare interdisciplinară**

Programul logopedic se desfășoară în colaborare cu:

- cadrul didactic de la clasă;
- profesorul de sprijin;
- familia;
- consilierul școlar

Scopul colaborării este asigurarea generalizării achizițiilor și susținerea integrării școlare și sociale a elevei.

4. Tipuri de activități pentru dezvoltarea limbajului

➤ Activități pentru dezvoltarea limbajului receptiv (înțelegerea limbajului)

1. „Arată-mi unde este...” Scop: Dezvoltarea vocabularului receptiv și a atenției auditive. Materiale: imagini cu obiecte, animale, fructe, acțiuni. Desfășurare: Adultul spune: „Arată-mi mărul.” „Unde este copilul care aleargă?” „Arată animalul mare.” Variante: alegere dintre 2 imagini; alegere dintre 4–6 imagini; categorii tematice.	2. „Execută comanda” Scop: Înțelegerea instrucțiunilor verbale. Exemple: „Ia creionul și pune-l pe bancă.” „Ridică-te, bate din palme și așază-te.” Gradare: comenzi din 1 pas; comenzi din 2 pași; comenzi din 3 pași.
3. „Cine face?” Scop: Înțelegerea verbelor și acțiunilor. Material: Imagini cu persoane în acțiune. Cerințe: „Cine mănâncă?” „Cine doarme?” „Arată copilul care scrie.”	4. „Ascultă și colorează” Scop: Înțelegerea instrucțiunilor și a noțiunilor spațiale. Exemple: „Colorează cercul roșu.” „Desenează o stea sub casă.”

➤ Activități pentru dezvoltarea limbajului expresiv- (exprimare verbală)

1. „Spune ce vezi” Scop: Dezvoltarea vocabularului activ. Activitate: Elevul descrie imagini: obiecte; persoane; acțiuni; scene.	2. „Completează propoziția” Scop: Formarea propozițiilor corecte. Exemple: „Fata _____ apă.” „Pisica este _____.” „Băiatul merge la _____.”

Întrebări suport: • „Ce este?” • „Ce face?” • „Cum este?”	
3. „Saculețul surprizelor” Scop: Stimularea exprimării spontane. Materiale: Obiecte reale într-un săculeț. Activitate: Elevul extrage un obiect și spune: denumirea; • culoarea; • utilitatea; • propoziții despre el.	4. „Telefonul fără fir” Scop: Dezvoltarea atenției auditive și a reproducerii verbale. Variante: cuvinte; propoziții; instrucțiuni scurte.

➤ **Activități pentru dezvoltarea propozițiilor și a gramaticii**

1. „Construim propoziții” Material: Carduri cu: • personaje; • acțiuni; • locuri. Exemplu: „Copilul + citește + în clasă.”	2. „Singular–plural” Exemple: un măr → două mere; o floare → multe flori. Joc: Potrivirea imaginilor.
3. „Cum este?” Scop: Utilizarea adjectivelor. Exemple: • mare/mic; • lung/scurt; • vesel/trist.	4. Completează propoziția Exemple: „Eu merg la _____.” „Mama gătește _____.” ☐ Poți folosi: imagini ca suport variante de răspuns (alegere multiplă)

IV. Activități pentru povestire și comprehensiune

1. „Povestește după imagini” Activitate: Elevul ordonează imaginile și povestește. Sprijin:	2. „Ce se întâmplă mai departe?” Scop: Dezvoltarea gândirii și exprimării.	3. „Ghicește personajul” Activitate: Descriere verbală a unui personaj/animal/obiect.

• „Mai întâi...” • „După aceea...” • „La final...”	Activitate: Adultul începe o poveste, elevul o continuă.	

V. Jocuri senzoriale și interactive utile la TSA

1. Joc cu oglinda • imitarea expresiilor faciale; • exerciții articulatorii; • pronunție.	2. Baloane de săpun + verbalizare Elevul spune: • „mare”; • „mic”; • „sus”; • „jos”; • „sparge”.	3. Jocuri cu muzică și mișcare Exemple: • cântece cu acțiuni; • ritm și silabe; • repetarea versurilor scurte.

➤ **Recomandări metodice:**

- folosește propoziții scurte și clare;
- menține contactul vizual fără presiune;
- utilizează suport vizual permanent;
- oferă timp de răspuns;
- repetă structurile verbale;
- laudă fiecare încercare de comunicare;
- alternează activitățile statice cu cele dinamice;
- păstrează rutina și predictibilitatea.

5. Exerciții pentru diminuarea ecolaliei imediate

I. Exerciții pentru reducerea repetării automate o ecolaliei

1. „Răspunsul scurt” Scop: Înlocuirea repetării întrebării cu răspuns funcțional. Exemplu: Adult: „Vrei apă?” Elevul repetă:	2. „Alege și spune” Material: Două imagini/obiecte. Exemplu: măr / banană Adult: „Ce vrei?” Elevul este ghidat:	3. „Completează propoziția” Scop: Dezvoltarea răspunsului spontan. Exemple: „Eu mă joc cu...” „Îmi place să...”

„Vrei apă?” Adultul modelează: „Spun: Da, vreau apă.” Exersare: „Da.” „Nu.” „Vreau.” „Nu vreau.”	„Vreau măr.”	„Astăzi este...”

II. Exerciții pentru transformarea ecolaliei în comunicare funcțională

1. Joc „Întrebare–răspuns” Scop: Formarea răspunsurilor adecvate. Exemple: Adult: „Cum te cheamă?” Elev: „Mă cheamă...” Adult: „Câți ani ai?” Elev: „Am 8 ani.”	2. „Spune altfel” Scop: Flexibilitate verbală. Exemple: Adult: „Este mare.” Elev: „Este uriaș.” „Este foarte mare.”

III. Jocuri utile pentru diminuarea ecolaliei

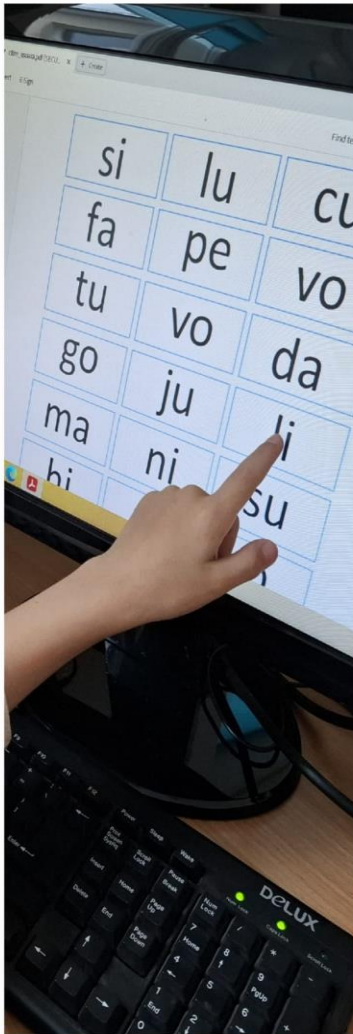
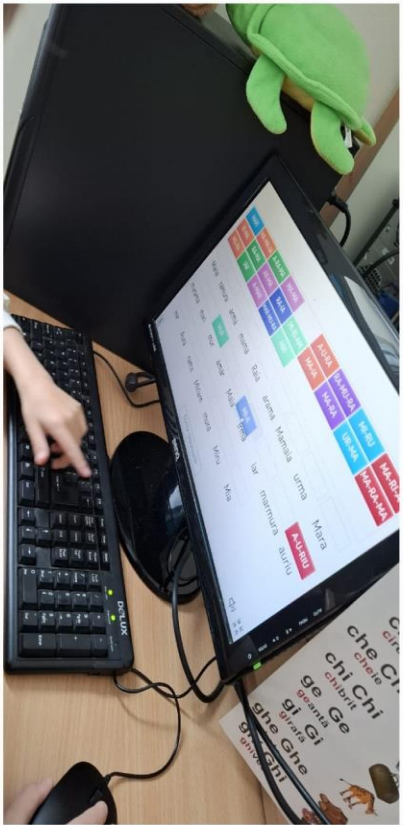
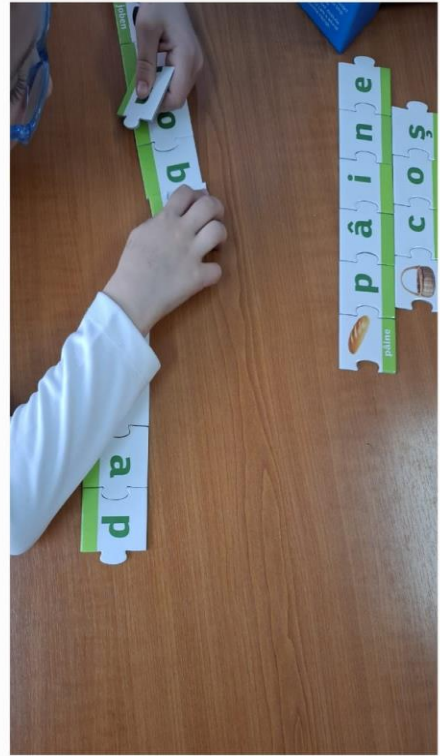
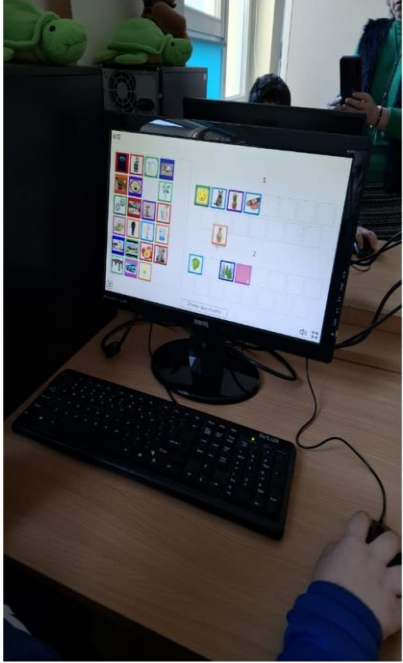
1. „Eu spun – tu alegi” Adultul oferă variante: „Vrei creionul roșu sau albastru?”	2. „Ghicește răspunsul” Exemple: „Cu ce mâncăm supa?” „Unde dormim?”	3. Jocuri de rol Situații: la magazin; la școală; la doctor;

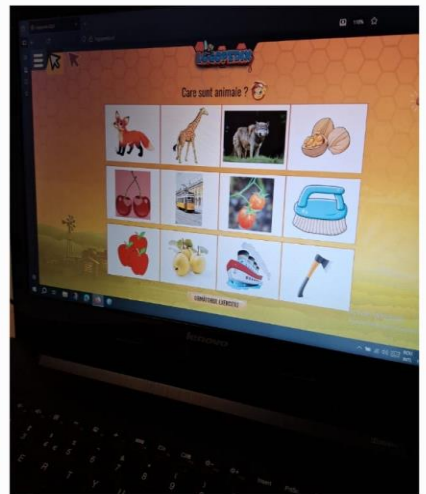
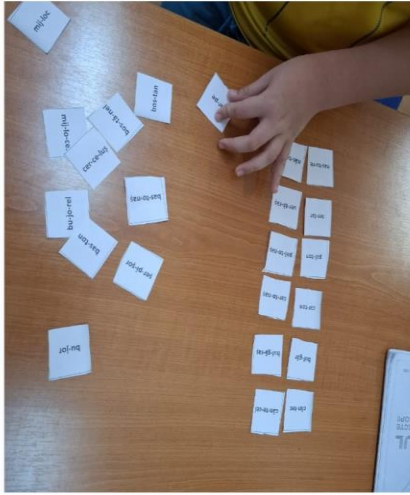
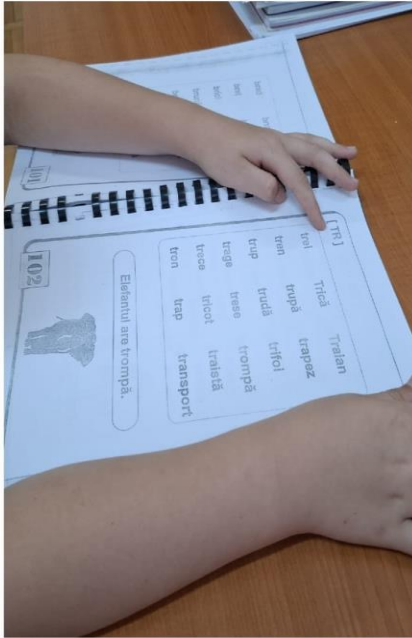
Copilul trebuie să aleagă, nu să repete.		• în parc. Se exersează răspunsuri funcționale scurte.

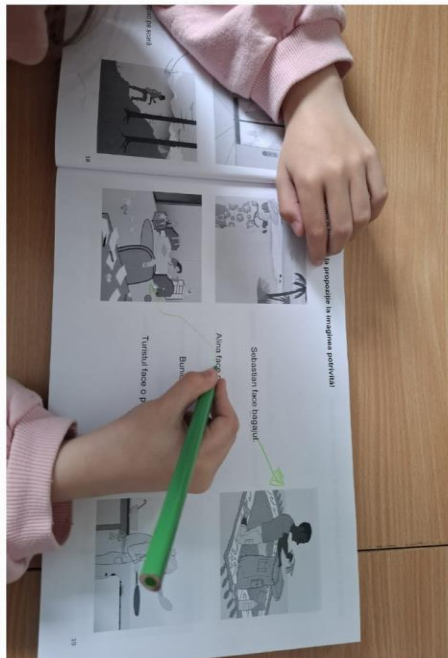
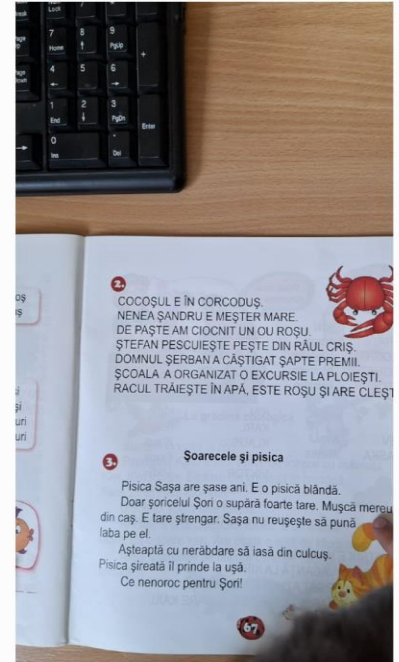
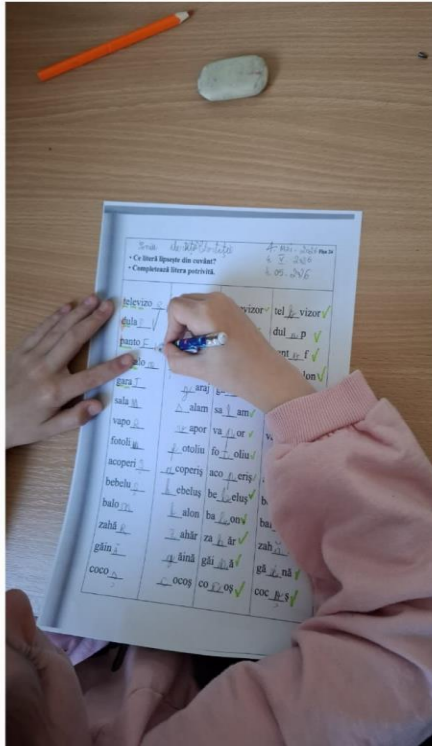
➤ **Recomandări:**

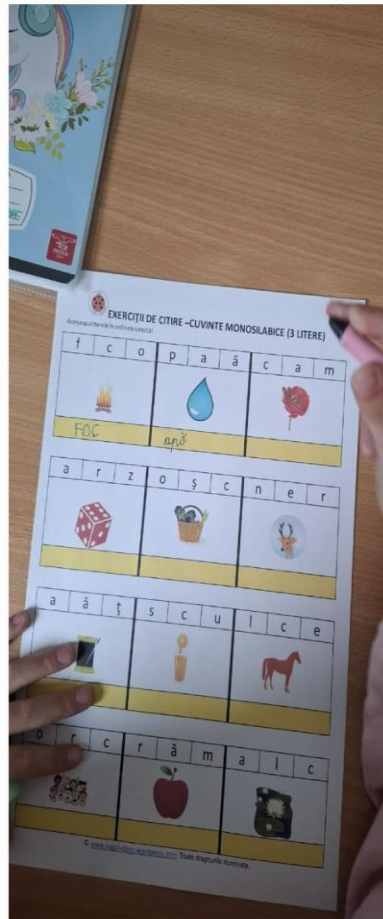
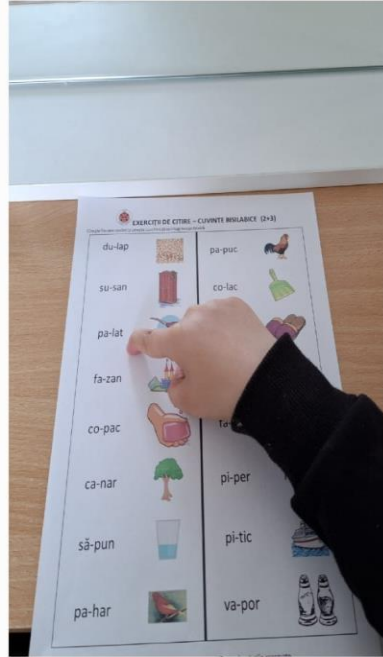
- vorbește clar și lent;
- evită întrebările foarte lungi;
- folosește suport vizual;
- oferă timp de procesare;
- modelează răspunsul corect;
- recompensează orice comunicare funcțională;
- nu corecta excesiv;
- transformă ecolalia în dialog.

6.Exemple de activități și materiale utilizate (imagini din cadrul activității)

Programul zilnic de exerciții

EXERCIȚII DE MIȘCARE	EXERCIȚII DE MIOGIMNASTICĂ	EXERCIȚII DE RESPIRAȚIE	EXERCIȚII DE CITIRE
1. SARI	1. ZĂMBEȘTE	1. SUFLĂ PANA	1. PRIVEȘTE IMAGINEA
2. MERS PE VÂRFURI	2. UMFLĂ OBRAJII	2. SUFLĂ BALOANE	2. CITEȘTE SILABE
3. GENUFLEXIUNI	3. SCOATE LIMBA	3. SUFLĂ MORIȘCA	3. CITEȘTE CUVINTE
4. MERS CA URSUL	4. LIMBA SUS – LIMBA JOS	4. SUFLĂ BILE DE HÂRTIE	4. CITEȘTE O FRAZĂ
AI LUCRAT FOARTE BINE! EȘTI CAMPION!			

7. Concluzii:

- Dezvoltarea limbajului la copiii cu TSA necesită intervenție timpurie, structurată și individualizată. Aplicarea unui program logopedic adecvat, susținut prin activități variate, contribuie la îmbunătățirea comunicării și la creșterea funcționalității limbajului. Implicarea familiei și colaborarea interdisciplinară sunt esențiale pentru consolidarea și generalizarea achizițiilor în viața de zi cu zi.

8. Bibliografie

- 1) Emil Verza (2009). *Tratat de logopedie*. București: Editura Semne.
- 2) Anca Mureșan (2007). *Terapia tulburărilor de limbaj*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- 3) Maria Păunescu (2005). *Logopedie*. București: Editura Fundației România de Mâine.
- 4) Elena Vlad (2008). *Evaluarea și terapia limbajului*. București: Editura Pro Humanitate.
- 5) Carolina Bodea Hațegan (2016). *Logopedia. Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise*. București: Editura Trei.
- 6) Carolina Bodea Hațegan (2019). *Logopedia. Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise* (ed. a II-a). București: Editura Trei.